

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

GUIDELINE ON THE DEVELOPMENT OF “CARE CENTER” UNDER
THE DEPARTMENT OF CORRECTIONS

ปิยะวัฒน์ ปิ่นเจริญ / Piyawat Pincharoen ¹

ฐิติยา เพชรมณี / Thitiya Petmune ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำงาน วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ และแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์ การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์แคร์ทั้งหมด 29 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองพดตินิสัย ผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ 4 แห่ง คือ ทณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำกลางนครสวรรค์ และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน หน่วยงานเครือข่ายที่ปฏิบัติงานร่วมกับศูนย์แคร์ จำนวน 7 คน และผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ จำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ กระบวนการก่อนปล่อยตัว กระบวนการในวันปล่อยตัว และกระบวนการภายหลังปล่อยตัว 2) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านการให้ข้อมูลของผู้ต้องขัง ปัญหาด้านสังคม และปัญหาด้านข้อกฎหมาย และ 3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ คือ การเพิ่มบุคลากรในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ยังขาดแคลน การให้ผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์เข้ามาบรรยายถึงประโยชน์ที่จะได้รับในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง การจัดทำสื่อหรือกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ตัวอย่างของผู้พันโทษที่สามารถกลับตัวได้ เพื่อให้สังคมเปลี่ยนทัศนคติ และการแก้ข้อกฎหมายเพื่อให้ผู้พันโทษได้มีโอกาสประกอบกิจการของตนเองหรือได้รับการจ้างงานมากขึ้น

คำสำคัญ: ศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์ ผู้พันโทษ

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the current work process, analyze operational problems and obstacles, and identify development guidelines of the Care Center of the Department of Corrections of Thailand. The qualitative method was used through in-depth interviews of 29 relevant persons of the Care Center's operation, including the Director of

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

the Bureau of Rehabilitation; 16 aftercare officers in the following four prisons: Phitsanulok Women Correctional Institution, Klong Prem Central Prison, Nakonsawan Central Prison, and Bangkok Remand Prison; 7 participants from network organizations of the Care Center; and 5 ex-prisoners who got assistance from Care Center. The study results showed that: 1) The work process of the Care Center of the Department of Corrections of Thailand is divided into three steps—pre-release, release day, and post-release. 2) The important operational problems of the Care Center are manpower problems, difficulties in getting necessary information from prisoners, problems of society, and problems of law provision. 3) The development guidelines of the Care Center's operations are increasing the number of social workers in prisons with personnel shortages; organizing ex-prisoners who got help from the Care Center to lectures about the benefits of providing correct information; producing media or organizing events to promote ex-prisoners who successfully turned to be better persons in order to change society's attitudes toward ex-prisoners; and encouraging the amendments of related law so that ex-prisoners get opportunities to operate their own businesses or get employments.

Keywords: Care Center, Department of Corrections, ex-prisoner

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศในช่วงดังกล่าวไว้ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง ได้มุ่งเน้นถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศ ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งพัฒนาหน่วยงานด้านความมั่นคง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่กำหนดให้ประเทศมีความมั่นคง สังคมมีความปลอดภัย ปัญหาอาชญากรรมลดลง เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลัก ซึ่งจากแผนพัฒนาดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคม ได้มุ่งเน้นถึงการทำให้สังคมเชื่อมั่นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และลดการกระทำผิดซ้ำ โดยการพัฒนาระบบต่าง ๆ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม (กระทรวงยุติธรรม, 2559: ออนไลน์)

เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวไม่ว่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไขหรือแบบไม่มีเงื่อนไข สิ่งที่คุณคนคาดหวังก็คือ การได้คืนดีคืนสู่สังคม แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา กลับกลายเป็นการคืนคนเดิมสู่สังคม เพราะมีผู้พ้นโทษจำนวนไม่น้อยที่วนไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่พวกเขาถูกปฏิเสธจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน หรือคนรอบข้าง รวมทั้งมีกฎหมายห้ามผู้ที่เคยต้องโทษประกอบอาชีพ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติอื่น ๆ

มากกว่า 20 ฉบับ ทำให้ผู้พันโทบางรายไม่มีทางเลือก จึงต้องกลับไปก่ออาชญากรรมอีก ส่งผลให้สถิติการกระทำผิดซ้ำมีอัตราที่สูงขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้พันโทฯ ระหว่างปี 2559-2563

(สำรวจ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2565)

ปีงบประมาณ ที่ปล่อยตัว	จำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับ การปล่อยตัว (มีเลขบัตรประชาชน)	จำนวนที่ กระทำผิดซ้ำ ภายใน 1 ปี	ร้อยละ	จำนวนที่ กระทำผิดซ้ำ ภายใน 2 ปี	ร้อยละ	จำนวนที่ กระทำผิดซ้ำ ภายใน 3 ปี	ร้อยละ
2559	123,293	17,688	14.35	31,987	25.94	43,316	35.13
2560	117,466	17,442	14.85	31,105	26.48	40,659	34.61
2561	97,876	15,253	15.58	26,291	26.86	33,899	34.63
2562	145,324	21,192	14.58	35,858	24.67	-	-
2563	145,268	18,946	13.04	-	-	-	-

ที่มา (กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์, 2565: ออนไลน์)

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า การกระทำผิดซ้ำของผู้พันโทฯระหว่างปี 2559-2561 มีจำนวนที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการกระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี และภายใน 2 ปี ที่มีอัตราสูงขึ้นทุกปี ส่วนในปี 2562-2563 แม้จะมีจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำลดลงมา ทว่าอัตรารวมยังอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกับปีก่อน จึงอาจกล่าวได้ว่า การปรับตัวเข้าสู่สังคมในช่วงแรกของผู้พันโทฯมีความสำคัญมาก ซึ่ง Irwin (1987) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ The Felon ถึงขั้นหรือระยะการปรับตัวเข้ากับสังคมของผู้กระทำผิดว่าประกอบด้วย 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะการตั้งหลัก เป็นระยะที่เวลาที่ต้องต่อสู้ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของแต่ละวัน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้กระทำผิดจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปเพื่อการนี้ และในระยะเวลาดังกล่าวนั้นเอง ผู้กระทำผิดจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับจุดยืนของตนกับครอบครัว กลุ่มเพื่อน และอื่น ๆ

2. ระยะประคองตน เป็นขั้นหรือระยะเวลาที่ผู้กระทำผิดเกิดความกังวลใจในการปรับจุดยืน เพื่อความพอใจต่อสภาพชีวิตใหม่ หากไม่สามารถปรับตนเองให้เกิดความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ได้ ก็อาจมีผลให้ผู้กระทำผิดนั้นกลับไปคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อนเดิม ๆ ได้อีก

3. ระยะการทำความดี ในช่วงระยะเวลานี้ ผู้กระทำผิดต้องต่อสู้เพื่อเอาชนะความรู้สึกที่เป็นตราบาปจากการเคยเป็นผู้ต้องโทษ ซึ่งจะมีการพัฒนาตนเองให้มีความมั่นคง ทั้งด้านการทำงานและความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง

จากการปรับตัวทั้ง 3 ระยะดังกล่าว Irwin ได้ระบุไว้ว่ามีเพียงผู้กระทำผิดส่วนน้อยที่สามารถก้าวไปถึงระยะที่ 3 ได้ เพราะส่วนใหญ่จะล้มเหลวในระยะที่ 2 ซึ่งในประเทศไทยมีงานวิจัยที่พบว่า ผู้พันโทฯส่วนใหญ่กลับไปกระทำผิดซ้ำ เกิดจากปัจจัยทางด้านการเงิน เนื่องจากการมีภาระที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก ส่งผลต่อ

ความต้องการเงินหรือทรัพย์สิน (นิศากร อุบลสุวรรณ, 2557; สาธิต บุชยากุล, 2555; สมเน็ก พงษ์เพชร และปราณี ทองคำ, 2550) งานวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้กระทำผิดจำนวนมากยังไม่อาจก้าวข้ามระยะที่หนึ่งซึ่งเป็นระยะของการตั้งหลักต่อสู่เพื่อความอยู่รอดให้ผ่านพ้นไปได้

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้กระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายในการพัฒนาระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อให้ผู้พ้นโทษได้ออกไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งนโยบายดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ได้นำมาอยู่ในแผนปฏิบัติการ 4 ปี (2559-2562) ของหน่วยงาน และนำไปสู่การจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ” (CARE: Center for Assistance to Reintegration and Employment) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ศูนย์แคร์” ของกรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษในช่วงระยะเวลาก่อนปล่อยตัว 1 ปี และประสานกับหน่วยงานเครือข่าย เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านต่าง ๆ เช่น การมีงานทำ การขอรับทุนประกอบอาชีพ การจัดหาที่อยู่อาศัย และการให้คำปรึกษา (ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ, 2565: ออนไลน์)

ดังนั้น การจัดตั้ง “ศูนย์แคร์” จึงนำมาสู่ความสนใจของผู้วิจัยเกี่ยวกับการดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ โดยจะศึกษากระบวนการทำงาน อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคของศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานของกรมราชทัณฑ์ที่มีความแตกต่างในแต่ละประเภทของเรือนจำ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 เรือนจำ ได้แก่ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก ซึ่งเป็นเรือนจำหญิงในส่วนภูมิภาค เรือนจำกลางนครสวรรค์ ซึ่งเป็นเรือนจำชายในส่วนภูมิภาค เรือนจำกลางคลองเปรม ซึ่งเป็นเรือนจำชายในส่วนกลาง และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครที่เป็นเรือนจำชายที่ควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในส่วนกลาง เพราะเรือนจำทั้ง 4 แห่ง เป็นเรือนจำขนาดใหญ่ มีผู้ต้องขังอยู่ในความควบคุมจำนวนมาก จึงทำให้เจ้าหน้าที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับผู้ต้องขัง/ผู้พ้นโทษที่หลากหลาย และมีผลการดำเนินงานด้านการจัดหางานให้กับผู้พ้นโทษในระดับสูง ซึ่งจะทำให้กรมราชทัณฑ์ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อกำหนดแนวทางให้ศูนย์แคร์มีแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง จนสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขและไม่หวนมากระทำผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

แนวคิด ทฤษฎี

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีระบบ

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการทำงานของศูนย์แคร์ภายใต้กรอบของทฤษฎีระบบ โดยทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงโครงสร้างหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบ ที่มีความสัมพันธ์กัน และทำหน้าที่ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยระบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ (จันทรานี สงวนนาม, 2545: 86)

1.1 ปัจจัยนำเข้า (input) หมายถึง ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ หรือข้อมูลที่เป็นส่วนเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การผลิต

1.2 กระบวนการ (process) หมายถึง การนำเอาทรัพยากรมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทรัพยากรทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการทุกกระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (output) หมายถึง ความสำเร็จในลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดจากการนำทรัพยากรมาปฏิบัติ

1.4 ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากผลลัพธ์ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้

แนวคิดจากทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้ในหน่วยงานเพื่อให้เห็นภาพรวมของระบบหรืออธิบายผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์กระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ เพื่อจะได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการดำเนินการศูนย์แคร์

2. ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theory)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า การศึกษาที่มองเฉพาะพฤติกรรมอาชญากรรมหรือตัวอาชญากรเท่านั้น ไม่สามารถทำให้เข้าใจปรากฏการณ์อาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้อย่างถูกต้อง จึงต้องมองที่ส่วนประกอบทางสังคมทั้งหมด และบุคคลทั่วไปอาจมีพฤติกรรมอาชญากรรมครั้งแรกหรือดั้งเดิมได้บ้างเป็นครั้งคราว แต่ไม่สม่ำเสมอและไม่รุนแรง หากแต่เมื่อบุคคลที่มีพฤติกรรมดังกล่าวถูกดำเนินการตามกฎหมายทางสังคมแล้ว โดยเฉพาะถูกดำเนินคดีโดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ บุคคลดังกล่าวจะได้รับการประณามให้เกิดความอับอายหรือความเสียหาย ซึ่งการประณามว่าบุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะทำให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในสถานะที่มีความเสี่ยงสูงต่อการมีพฤติกรรมที่ถูกประณาม กล่าวคือ จะทำให้บุคคลพัฒนาจิตใจให้ยอมรับว่าตนเองมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ประกอบกับทางเลือกที่จะปรับเปลี่ยนให้มีพฤติกรรมสอดคล้องกับสังคมก็ถูกปิดกั้นจากการถูกตราบาปว่าเป็นคนไม่ดีและไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ส่งผลให้บุคคลต้องเลือกพฤติกรรมที่ขัดต่อค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคมต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ปกรณ มณีปกรณ์, 2555: 404-407)

ผู้กระทำผิดอาจจะไม่ได้มีพฤติกรรมเป็นอาชญากร แต่เมื่อบุคคลดังกล่าวถูกดำเนินคดี และถูกสังคมเหยียดหยาม รังเกียจ หรือไม่ยอมรับปฏิบัติสัมพันธ์ใด ๆ ด้วย ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีทางเลือกหรือเชื่อว่าตัวเองเป็นอาชญากร จึงไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างบุคคลธรรมดาในสังคมได้อีก ทำให้ต้องหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำและกลายเป็นอาชญากรถาวร

3. ทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bond Theory)

ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า มนุษย์เรามีแนวโน้มที่จะกระทำผิดกฎหมายเป็นทุนเดิมอยู่แล้วเพียงแต่ควบคุมเอาไว้เท่านั้น เนื่องจากกลัวว่าจะทำให้เสียความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัว เพื่อนฝูง และโรงเรียน ซึ่งหากความสัมพันธ์ในกลุ่มดังกล่าวขาดความผูกพันคนเราก็จะมีโอกาสที่จะกระทำผิด โดยบุคคลที่มีพันธะทางสังคมหรือมีความผูกพันทางสังคมน้อย จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่งพันธะทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 ข้อ ดังนี้ (ศุภกานดา สุขศรีวงษ์, 2550: 30-32)

3.1 ความผูกพัน (attachment) หมายถึง การที่บุคคลมีความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่น หรือมีความสนใจกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลมีการพัฒนาการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึกรู้สึกหรือสำนึกที่จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคม ดังนั้น ความผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์หรือด้านความรักของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

3.2 ข้อผูกมัด (commitment) หมายถึง การที่บุคคลผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรมของสังคม กล่าวคือ ได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพโดยสุจริต และเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่อยากจะกระทำผิดกฎหมาย เนื่องจากจะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต

3.3 การเข้าร่วม (involvement) หมายถึง การที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชญากรรม เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้ให้หมดไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้น การเข้าร่วมถือว่าเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

3.4 ความเชื่อ (belief) หมายถึง ระดับของความเชื่อถือที่บุคคลมีต่อค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะไม่กระทำผิดกฎระเบียบของสังคม ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นองค์ประกอบด้านจริยธรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การที่บุคคลไม่มีความผูกพันบุคคลอื่น ไม่มีข้อผูกมัด ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของสังคม และมีความเชื่อที่ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมาย มีโอกาสที่จะกระทำผิด

4. แนวคิดการคืนคนดีสู่สังคม

แนวคิดนี้เป็นผลพวงของพัฒนาการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ที่มุ่งให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมิใช่เป็นเพียงแค่การกักขังหน่วงเหนี่ยวเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง หรือการตัดโอกาส แต่เป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ และเมื่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เติบโตขึ้นทั่วโลก และความตระหนักในสิทธิของผู้ต้องขัง ทั้งในด้านมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและหลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทำให้เกิดแนวความคิดและแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ ในสังคมทุกระดับ จนทำให้ระบบงานยุติธรรมของประเทศไทยมีอาจพลิกเฉยกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ จึงมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบการดำเนินงานจนนำไปสู่แผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2547-2549)

รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานกรมราชทัณฑ์ 5 ปี (พ.ศ. 2547-2551) ที่ส่งผลให้แนวคิดคืนคนดีสู่สังคมปรากฏชัดขึ้นในสังคมไทย (ยศพนธ์ สุธรรม, 2561: 26)

แนวคิดการคืนคนดีสู่สังคมในสถานการณ์การแก้ไขฟื้นฟูยังได้ขยายขอบเขตที่กว้างไปกว่าการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพียงอย่างเดียว เนื่องจากผลจากการพัฒนาแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เชื่อว่าในท้ายที่สุดแล้วผู้ต้องขังจะกลับเข้าสู่สังคม ทำให้กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญไปยังการส่งเสริมการกลับสู่สังคมของผู้พ้นโทษ ภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ คือ การคืนคนดีสู่สังคม ดังนั้นการดำเนินการของศูนย์แคร์จึงได้นำแนวคิดนี้เข้ามาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งในช่วงก่อนปล่อยตัว โดยการจัดทำข้อมูลของผู้ที่ใกล้จะพ้นโทษแล้วนำไปประสานกับหน่วยงานภายนอก หรือสถานประกอบการต่าง ๆ เพื่อจัดหางานและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และภายหลังปล่อยตัว โดยร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการติดตามและช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านความเป็นอยู่ การมีงานทำ เพื่อให้ได้คนดีกลับคืนสู่สังคมอย่างถาวร

วิธีดำเนินการ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานของศูนย์แคร์

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายใน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย กระบวนการทำงาน ปัญหาและอุปสรรค ผลการดำเนินงาน และแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้อำนวยการกองพัฒนาพฤตินิสัย จำนวน 1 คน ผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน 4 แห่ง คือ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำกลางนครสวรรค์ และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายนอก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการติดตามผู้พ้นโทษ การทำงานร่วมกับศูนย์แคร์ และการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ ได้แก่ หน่วยงานเครือข่ายที่ปฏิบัติงานร่วมกับศูนย์แคร์ จำนวน 7 คน และผู้พ้นโทษที่ได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ จำนวน 5 คน รวม จำนวน 29 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยคำถามมีลักษณะปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ซึ่งการจัดทำแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารเพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ในเรื่องของปัจจัยนำเข้า กระบวนการทำงาน ผลการดำเนินงาน และแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการศูนย์แคร์ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย และการจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ จากนั้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ และแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำให้เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทุติยภูมิ ซึ่งประกอบด้วย หนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงนโยบาย แผนปฏิบัติการ ตลอดจนระเบียบที่เกี่ยวข้องของกรมราชทัณฑ์

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก ในขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการส่งหนังสือไปยังกรมราชทัณฑ์ เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองพัฒนาพฤตินิสัย และผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ได้กำหนดไว้ เมื่อได้รับการอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยจึงติดต่อไปยังกลุ่มบุคคลดังกล่าวโดยตรง เพื่อชี้แจงรายละเอียด และนัดเวลาการเข้าไปสัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์หน่วยงานเครือข่ายและผู้พันโทชจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ซึ่งผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญครั้งละ 50 นาที-1 ชั่วโมง และขอสอบถามเพิ่มเติมในกรณีที่มีข้อมูลบางส่วนไม่เพียงพอ โดยใช้ระยะเวลาการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม 2563 ถึงวันที่ 2 ธันวาคม 2563

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ และทำการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วน แล้วจึงสร้างข้อสรุปเพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อสรุปที่ได้ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอ่านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันความถูกต้องแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลไปสร้างข้อสรุปสุดท้าย แล้วนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. กระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน แบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ ดังนี้

1.1 กระบวนการก่อนปล่อยตัว กระบวนการนี้จะเกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ ซึ่งศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างมีการดำเนินการในส่วนนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเมื่อศูนย์แคร์ได้รับแจ้งบัญชีรายชื่อผู้ที่จะพ้นโทษจากฝ่ายทัณฑปฏิบัติของเรือนจำ/ทัณฑสถานแล้ว ศูนย์แคร์จะดำเนินการเรียกผู้ต้องขังที่มีรายชื่อในบัญชีดังกล่าวมากรอกข้อมูลใน “แบบสำรวจข้อมูลผู้ถูกคุมประพฤติ/ผู้พ้นโทษที่ต้องการการจ้างงานและความช่วยเหลือของกรมราชทัณฑ์ (แบบ Care01)” ซึ่งเมื่อผู้ต้องขังกรอกข้อมูล ในแบบ Care01 เสร็จเรียบร้อย ศูนย์แคร์จะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลส่วนตัว ความต้องการทางด้านอาชีพ ความต้องการความช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ และการยินยอมเปิดเผยข้อมูล เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ศูนย์แคร์จะนำข้อมูลที่ได้ไปลงในระบบข้อมูลผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว (ระบบ care 01) แล้วส่งข้อมูลของผู้ต้องขังที่ยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลไปยังหน่วยงานเครือข่าย เพื่อประสานให้ความช่วยเหลือผู้ที่จะพ้นโทษในด้านต่าง ๆ เช่น ค่าพาหนะในการเดินทางกลับบ้าน และการจัดหาที่อยู่อาศัย พร้อมกับติดต่อญาติของผู้ต้องขังให้มารับในวันปล่อยตัว

1.2 กระบวนการในวันปล่อยตัว การดำเนินการในส่วนนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในวันที่ได้รับการปล่อยตัว โดยจะให้ความช่วยเหลือในด้านของค่าพาหนะเพื่อเดินทางกลับบ้าน และด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งในส่วนนี้ของค่าพาหนะนั้น กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาได้แก่ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางคลองเปรม และเรือนจำกลางนครสวรรค์ จะให้ค่าพาหนะตามระยะทาง โดยมีอัตราส่วน 1 กิโลเมตร เท่ากับ 1 บาท หรือในอัตราขั้นต่ำที่สามารถเดินทางกลับถึงภูมิลำเนาได้ และหากมีระยะทางเกิน 250 กิโลเมตร จะให้ค่าอาหารระหว่างทาง มีอัตรา 50 บาท ขณะที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครมีการดำเนินการที่แตกต่างออกไป โดยจะพาผู้พ้นโทษไปซื้อตั๋วโดยสารเพื่อเดินทางกลับบ้านด้วยตนเอง ในส่วนของที่พักอาศัย หากผู้พ้นโทษไม่มี

ที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ทางทัศนสถานหญิงพิษณุโลกและเรือนจำกลางนครสวรรค์จะประสานไปที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งประจำจังหวัด เพื่อช่วยเหลือผู้พ้นโทษที่มีที่อยู่อาศัย โดยสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจะแบ่งผู้ที่เข้ามาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีศักยภาพดูแลตนเองได้ และกลุ่มที่ต้องการการสงเคราะห์ไปตลอดชีวิต ขณะที่เรือนจำกลางคลองเปรม จะส่งผู้พ้นโทษไปที่มูลนิธิบ้านพระพร และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครจะส่งไปที่วัดสวนแก้ว ซึ่งทั้ง 2 แห่งจะให้การอบรมสั่งสอนควบคู่ไปกับการทำงาน เพื่อให้ผู้พ้นโทษมีความพร้อมในการกลับสู่สังคม

1.3 กระบวนการภายหลังปล่อยตัว ในส่วนนี้จะประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อยที่ศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการภายหลังปล่อยตัวผู้พ้นโทษ คือ การติดตามผู้พ้นโทษ การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ และการรายงานผล

1) การติดตามผู้พ้นโทษ ในกรณีที่ผู้พ้นโทษมีภูมิลำเนาหรือมีที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกันกับเรือนจำ/ทัศนสถานที่เป็นผู้ปล่อยตัว ทางศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 แห่ง ใช้วิธีการติดตามในรูปแบบเดียวกัน โดยใช้ทั้งหมด 3 วิธี คือ การติดตามโดยการลงพื้นที่ การติดตามทางโทรศัพท์ และการติดตามผ่านสื่อออนไลน์ แต่หากผู้พ้นโทษมีภูมิลำเนาหรือมีที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดอื่น ทางเรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำกลางนครสวรรค์ และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จะใช้ทั้งหมด 3 วิธี คือ การประสานกับหน่วยงานท้องถิ่น การติดตามทางโทรศัพท์ และการติดตามผ่านสื่อออนไลน์ ขณะที่ทัศนสถานหญิงพิษณุโลกจะใช้วิธีการติดตามทั้งหมด 4 วิธี คือ การประสานกับหน่วยงานท้องถิ่น การติดตามทางโทรศัพท์ การติดตามผ่านสื่อออนไลน์ และการใช้แบบสอบถาม

2) การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านของการมีงานทำ โดยแบ่งความช่วยเหลือออกเป็น 2 ด้าน คือ การให้ข้อมูลตำแหน่งงานว่าง และการให้คำปรึกษาในการขอรับทุนประกอบอาชีพ

3) การรายงานผล ศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างจะรายงานผลดำเนินงานผ่านระบบออนไลน์ให้กรมราชทัณฑ์ทราบเป็นประจำทุกเดือน โดยในการรายงานนั้น จะบันทึกลงในแบบฟอร์มเอกสาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) Care01 การรายงานข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ โดยให้รายงานทันทีที่มีการดำเนินการ 2) Care02 การรายงานสถิติผู้เข้าใช้บริการศูนย์แคร์ประจำเดือน ซึ่งต้องรายงานทุกสิ้นเดือน 3) Care03 การรายงานข้อมูลผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษที่เข้าใช้บริการศูนย์แคร์ โดยให้รายงานทันทีที่มีการดำเนินการ 4) Care04 การรายงานข้อมูลญาติผู้ต้องขังที่เข้าใช้บริการศูนย์แคร์ โดยให้รายงานทันทีที่มีการดำเนินการ และประเภทสุดท้าย 5) Care Support การรายงานผลการติดตามผู้พ้นโทษจากการดำเนินการของศูนย์แคร์หรือหน่วยงานเครือข่าย ซึ่งจะรายงานถึงสถานะความเป็นอยู่ การมีงานทำ และความต้องการความช่วยเหลือของผู้พ้นโทษในปัจจุบัน โดยให้รายงานทันทีภายหลังเสร็จสิ้นการติดตาม

จากกระบวนการทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของศูนย์แคร์กลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันในส่วนของวิธีการให้ความช่วยเหลือในด้านค่าหาหนะ การติดต่อหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย และจำนวนวิธีที่ใช้ในการติดตามผู้พ้นโทษ แต่โดยรวมแล้วมีการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน และมีเป้าหมาย

เดียวกันในการให้ความช่วยเหลือผู้พันโทษในด้านต่าง ๆ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม ซึ่งผลการดำเนินงานของเรือนจำกลุ่มตัวอย่างปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการดำเนินงานของศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

(สำรวจ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564)

รายการ	ปี 2561				ปี 2562				ปี 2563				ปี 2564				รวม
	ทสญพิษณุโลก	รจก.คลองปรม	รจก.นครสวรรค์	รจก.พ.ทพม.	ทสญพิษณุโลก	รจก.คลองปรม	รจก.นครสวรรค์	รจก.พ.ทพม.	ทสญพิษณุโลก	รจก.คลองปรม	รจก.นครสวรรค์	รจก.พ.ทพม.	ทสญพิษณุโลก	รจก.คลองปรม	รจก.นครสวรรค์	รจก.พ.ทพม.	
จำนวนผู้พันโทษที่เข้าใช้บริการ	189	248	262	216	238	342	317	260	279	367	343	286	302	431	422	310	4,801
จำนวนผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือด้านการแนะนำแหล่งงาน	101	97	88	92	139	148	126	109	151	176	153	102	166	244	197	104	2,193
จำนวนผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือด้านคำพาหนะกลับภูมิลำเนา	31	71	94	62	43	82	97	66	62	78	89	84	58	83	116	94	1,210
จำนวนผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือด้านทุนประกอบอาชีพ	38	42	56	37	34	65	59	53	39	52	44	58	42	56	53	58	786
จำนวนผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย คำปรึกษา และการรักษาพยาบาล	19	38	24	25	22	47	35	32	27	61	57	42	36	48	56	54	623

ที่มา (ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ, 2565: ออนไลน์)

จากตารางจะเห็นได้ว่า ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2561 จนถึงปี 2564 เรือนจำทั้ง 4 แห่ง ได้ให้ความช่วยเหลือผู้พันโทษ/ผู้ต้องขังในด้านการแนะนำแหล่งงานมากที่สุด โดยมีจำนวนรวม 2,193 ราย รองลงมาเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านคำพาหนะกลับภูมิลำเนา ที่มีจำนวน 1,210 ราย ตามมาด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านทุนประกอบอาชีพ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 772 ราย และการให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา การจัดหาที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ที่มีผู้พันโทษได้รับความช่วยเหลือรวม 626 ราย และจากตารางระบุได้อีกว่าจำนวนผู้พันโทษที่เข้าใช้บริการของแต่ละเรือนจำมีเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งจากสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์ในเรื่องดังกล่าว

สรุปได้ว่า ผู้พันโทเขามีความกลัวต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐภายหลัง เพราะเหมือนยังถูกควบคุมและสอดส่อง การดำเนินชีวิต แต่เมื่อเจ้าหน้าที่อธิบายให้ทราบถึงภารกิจของศูนย์แคร์ในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จนสามารถกลับสู่สังคมได้ ทำให้ผู้ต้องขังคลายความกังวล และเข้าใช้บริการของศูนย์แคร์มากขึ้น ซึ่งจากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้พันโทให้ความสำคัญไว้วางใจต่อการดำเนินงานศูนย์แคร์ในการติดตามและให้ความช่วยเหลือ ภายหลังพ้นโทษ

2. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของศูนย์แคร์

2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร เนื่องจากศูนย์แคร์มีภารกิจในการดูแลทั้งผู้ต้องขังและผู้พันโท แต่ในเรือนจำหลายแห่งประสบปัญหาขาดอัตรากำลัง เช่น เรือนจำกลางนครสวรรค์ ที่กรอบโครงสร้าง กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ จำนวน 105 คน แต่มีผู้ปฏิบัติงานจริง จำนวน 87 คน และในบางเรือนจำ/ทัณฑสถาน ยังขาดแคลนตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความรู้ในด้านการสงเคราะห์โดยตรง สามารถนำมาใช้ในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ต้องขังและผู้พันโท

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านการให้ข้อมูลของผู้ต้องขัง เนื่องจากผู้ต้องขังให้ข้อมูลที่ไมตรงกับความ เป็นจริง โดยเฉพาะข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยและเบอร์โทรศัพท์ ทำให้เมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้ว ศูนย์แคร์ ไม่สามารถติดตามหรือให้ความช่วยเหลือผู้พันโทได้

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์ที่น้อย โดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางแอปพลิเคชันเฟซบุ๊กของเรือนจำ และแอปพลิเคชันไลน์ที่เจ้าหน้าที่ได้สร้างกลุ่มไว้ สำหรับการลงทะเบียนเพื่อเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ที่ไม่ได้ใช้แอปพลิเคชันเฟซบุ๊กหรือไม่ทราบว่าเรือนจำมี แอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก และผู้ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ดังกล่าว ไม่ทราบถึงการดำเนินงานของศูนย์แคร์ ส่งผลให้การจัดกิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานไม่ได้ผลตอบรับเท่าที่ควร

2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยงาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กรออกเป็น 4 ประการ ดังนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านสังคม ภาพลักษณ์ของผู้พันโทมักถูกมองในด้านลบจากสังคม เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และเมื่อมีข่าวการกระทำผิดซ้ำออกมา ยิ่งทำให้ทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้พันโทเลวร้าย ขึ้นไปอีก ผู้พันโทถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจ ทำให้ไม่ได้รับโอกาสในการเริ่มต้นใหม่จากสังคม

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านข้อกฎหมาย กฎหมายบางฉบับในปัจจุบันมีการจำกัดสิทธิของ ผู้พันโทในการได้รับการจ้างงานและการเป็นเจ้าของกิจการ เช่น ในพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ที่กำหนดไว้ว่าผู้พันโทจะต้องพ้นโทษออกมาไม่น้อยกว่า 3 ปี และไม่ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ จึงจะสามารถขอใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยได้ และพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อ สุขภาพ พ.ศ. 2559 ที่กำหนดไว้ว่า ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการ หรือผู้ดำเนินการสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ ต้องไม่เคยได้รับโทษในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด เพศ และการค้ามนุษย์

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการเข้าทำงานในสถานประกอบการ สถานประกอบการบางแห่งได้ประชาสัมพันธ์หน่วยงานผ่านเรื่อนจำ/ทัมทสถาน โดยการส่งข้อมูลการเปิดรับสมัครงานหรือให้ตัวแทนเข้ามาเป็นวิทยากรเพื่อบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานภายหลังพ้นโทษ และแนะนำตำแหน่งงานว่าง เพื่อให้ทราบว่าจะทางสถานประกอบการมีความประสงค์จะรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน แต่สถานประกอบการบางแห่งให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หรือมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลในด้านคุณสมบัติโดยไม่ได้แจ้งให้ทราบ เช่น ให้ข้อมูลไว้ว่ายินดีรับผู้พ้นโทษทุกคนเข้าทำงาน แต่ภายหลังมีการเพิ่มเงื่อนไขเข้าไปว่า ไม่รับพิจารณาผู้พ้นโทษที่เคยต้องโทษในความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดต่อชีวิต หรือเคยกระทำความผิดทางอาญามากกว่าหนึ่งครั้ง โดยไม่ได้แจ้งอย่างเป็นทางการ ทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถสมัครงานได้ หรือถูกปฏิเสธการจ้างงาน

4) ปัญหาและอุปสรรคด้านการติดตามผู้พ้นโทษจากหน่วยงานเครือข่าย เนื่องจากผู้พ้นโทษมีความกลัวว่าเพื่อนบ้านหรือคนในหมู่บ้านเดียวกันจะทราบว่าตัวเองเคยจำคุกมา หรือมีความสงสัยในพฤติกรรมเมื่อเห็นว่ามิเจ้าหน้าทีของหน่วยงานเครือข่ายเดินทางมาที่บ้าน ซึ่งในกรณีนี้ทำให้ผู้พ้นโทษบางรายมีความไม่สบายใจ มีความกังวลว่าจะได้รับผลกระทบในด้านลบมากกว่าในด้านบวก จึงแจ้งขอยกเลิกการติดตามมาทางศูนย์แคร์ (เฉพาะผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวแบบไม่มีเงื่อนไข) รวมทั้งมีผู้พ้นโทษบางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่หรือไปทำงานต่างจังหวัด แต่ไม่มีช่องทางให้ติดต่อได้

3. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์

3.1 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายในหน่วยงาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายในหน่วยงานได้ 3 ประการ ดังนี้

1) ด้านบุคลากร ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังให้ครบทุกเรือนจำ/ทัมทสถาน รวมทั้งมีการเพิ่มพูนทักษะให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ศูนย์แคร์ในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถดูแลผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2) ด้านการให้ข้อมูลของผู้ต้องขัง ควรนำผู้พ้นโทษที่เปิดเผยข้อมูลด้วยความเป็นจริง และได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ภายหลังพ้นโทษจนสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุขมาเป็นวิทยากรเพื่อบรรยายให้ผู้ต้องขังปัจจุบันได้ทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับหากยินยอมเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง

3) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ โดยการจัดกิจกรรม เช่น การจัดประกวดงานแสดงฝีมือของผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ โดยเชิญผู้ประกอบการเข้ามาเยี่ยมชมและแนะนำตำแหน่งงานว่าง เพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับการจ้างงาน และเปิดให้บุคคลภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยสามารถสมัครเข้ามาเป็นกรรมการตัดสินการประกวดดังกล่าว ซึ่งกรรมการภายนอกทุกท่านจะได้รับผลงานฝีมือของผู้ต้องขังเป็นของที่ระลึก

3.2 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกหน่วยงาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกหน่วยงานได้ 4 ประการ ดังนี้

1) ด้านสังคม ควรจัดทำสื่อหรือกิจกรรมเผยแพร่ตัวอย่างของผู้พันโทฯที่ได้รับโอกาสจากครอบครัวข้างให้มีงานทำให้การยอมรับ จนสามารถเลี้ยงตนเองและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ เพื่อเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้มองผู้พันโทฯในแง่บวก และให้การยอมรับผู้พันโทฯในการกลับเข้าสู่สังคม

2) ด้านกฎหมาย ควรมีการปรับแก้กฎหมายในบางฉบับเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พันโทฯมีโอกาสได้รับการจ้างงานมากขึ้น เช่น พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 ที่ผู้พันโทฯไม่สามารถขอใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยได้ หากพ้นโทษออกมาไม่ครบ 3 ปี โดยควรลดระยะเวลาพ้นโทษให้เหลือเพียง 1 ปี จึงสามารถขอใบอนุญาตได้ และในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ที่กำหนดไว้ว่าผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการ หรือผู้ดำเนินการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ต้องไม่เคยได้รับโทษในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด เพศ และการค้ามนุษย์ โดยควรยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าว และกำหนดเป็นระยะเวลาพ้นโทษ 1-2 ปี แทน เพื่อให้ผู้พันโทฯสามารถเป็นเจ้าของกิจการเกี่ยวกับสุขภาพได้

3) ด้านการเข้าทำงานในสถานประกอบการ ควรจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมหรือโรงงานที่รับผู้พันโทฯเข้าทำงานโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้พันโทฯได้มีงานทำ และได้พัฒนาทักษะทางด้านอาชีพให้สามารถเลี้ยงตนเองได้

4) ด้านการติดตามผู้พันโทฯจากหน่วยงานเครือข่าย ควรมีการนำระบบออนไลน์เข้ามาใช้ในการติดตาม โดยให้ผู้พันโทฯกรอกข้อมูลในระบบที่สร้างขึ้นเพื่อรายงานสถานะปัจจุบันในด้านความเป็นอยู่ การมีงาน และความต้องการความช่วยเหลือ พร้อมแนบรูปภาพประกอบ เมื่อผู้พันโทฯกรอกข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วส่งต่อข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ให้กับศูนย์ฯเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พันโทฯต่อไป

อภิปรายผล

1. กระบวนการทำงานของศูนย์ฯมีหลายขั้นตอนและมีผู้เกี่ยวข้องหลายส่วน หากนำทฤษฎีระบบมาวิเคราะห์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต/ผลลัพธ์ และข้อมูลย้อนกลับ จะเห็นกระบวนการทำงานของศูนย์ฯเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ดังนี้

การดำเนินงานเริ่มจากปัจจัยนำเข้า ซึ่งประกอบด้วยนโยบายของกรมราชทัณฑ์ในการคืนคนดีสู่สังคม เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ผู้ต้องขัง และระบบข้อมูลผู้ต้องขัง โดยนโยบายของกรมราชทัณฑ์จะนำไปสู่กระบวนการในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขัง ทั้งในช่วงก่อนปล่อยตัวและภายหลังปล่อยตัวจากการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯและหน่วยงานเครือข่าย ซึ่งผลลัพธ์จากการดำเนินงานดังกล่าวทำให้ผู้พันโทฯได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ และเมื่อผู้พันโทฯได้รับการปล่อยตัวไประยะหนึ่งแล้ว สถิติการกระทำผิดซ้ำจะเป็นข้อมูลย้อนกลับให้ได้ทราบว่าศูนย์ฯดำเนินงานได้ตามเป้าหมายหรือไม่ หากสถิติการกระทำผิดซ้ำลดลง แสดงว่ากระบวนการทำงานมีความเหมาะสม ศูนย์ฯจะยึดแนวทางนั้นในการทำงานต่อไป แต่หากสถิติการกระทำผิดซ้ำไม่ลดลง ศูนย์ฯจะต้องปรับกระบวนการดำเนินงานใหม่ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายของกรมราชทัณฑ์ในการคืนคนดีสู่สังคม

2. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญภายในหน่วยงานที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานศูนย์แคร์ คือ ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร เนื่องจากศูนย์แคร์มีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบในหลายส่วน ทั้งการดูแลผู้ต้องขัง การประสานหน่วยเครือข่าย รวมถึงการช่วยเหลือและติดตามผู้พ้นโทษ แต่มีจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานน้อย ทำให้การช่วยเหลือผู้พ้นโทษทำได้ไม่ทั่วถึงหรือไม่เต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของนรภัทร พิพัฒน์นทยา (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำของทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของศูนย์แคร์ คือ การขาดแคลนอัตรากำลัง ประกอบกับเจ้าหน้าที่ที่มีปริมาณงานที่รับผิดชอบจำนวนมาก ทำให้ไม่มีเวลาไปติดตามผู้พ้นโทษ ขณะที่ปัญหาสำคัญภายนอกหน่วยงานที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานศูนย์แคร์ คือ ปัญหาและอุปสรรคด้านสังคม พบว่าทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อผู้พ้นโทษเป็นไปด้านลบ โดยยังมองว่าคนที่เคยถูกจำคุกคือ คนที่อันตราย คนที่ไม่น่าไว้วางใจ ทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และใช้ชีวิตอย่างปกติสุขได้ สอดคล้องกับการศึกษาของมนตรา งามวาจา (2555) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อย ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังภายหลังปล่อยตัวมาจากการที่สังคมไม่ยอมรับผู้พ้นโทษ เพราะไม่เชื่อมั่นว่าผู้พ้นโทษสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนดี ซึ่งการที่สังคมยังมองว่าผู้พ้นโทษเป็นบุคคลอันตราย นอกจากจะทำให้ผู้พ้นโทษไม่ได้รับโอกาสในการมีงานทำหรือการกลับเข้าสังคมแล้ว ยังทำให้ผู้พ้นโทษมีความคิดว่าตัวเองเป็นบุคคลอันตรายจริง ๆ ตามแนวคิดของทฤษฎีตีตราที่เชื่อว่า การที่บุคคลกระทำผิดแล้วถูกสังคมประณามและไม่ได้รับโอกาส จะทำให้บุคคลนั้นยอมรับว่าตัวเองเป็นแบบที่ถูกประณาม และกลับไปกระทำผิดอีก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณ ใจคลองแคล่ว (2546) ได้ศึกษาเรื่อง สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีการกระทำผิดซ้ำเนื่องจากเมื่อพ้นโทษแล้วไม่สามารถหางานทำได้ จึงต้องกระทำผิดซ้ำ และงานวิจัยของทัศนีย์ อมาตยกุล (2548) ได้ศึกษาทัศนคติต่อการฝึกวิชาชีพและสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกวิชาชีพทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง พบว่า หนึ่งในสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ คือ การไม่มีอาชีพ

3. การพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ภายในหน่วยงาน ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังให้เพียงพอต่อภารกิจของหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ เพราะเป็นตำแหน่งที่มีประสพการณ์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขัง และควรมีการเพิ่มพูนทักษะให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของนรภัทร พิพัฒน์นทยา (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำของทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี ที่ผลการศึกษาพบว่า ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาศูนย์แคร์ ขณะที่การพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ภายนอกหน่วยงาน ควรมีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับผู้พ้นโทษโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำ และได้พัฒนาทักษะทางด้านอาชีพให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดการคืนคนดีสู่สังคมที่มุ่งเน้นในการแก้ไขฟื้นฟูและให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังทั้งตอนอยู่ในเรือนจำและภายหลังพ้นโทษ เพื่อให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมได้ และสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงยุติธรรมที่มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ขึ้นในพื้นที่นาร่อง 4 แห่ง ได้แก่ 1) เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร (เรือนจำชั่วคราวบางหญ้าแพรก) 2) เรือนจำกลางชลบุรี (เรือนจำชั่วคราวบ้านบึง) 3) เรือนจำกลางสมุทรปราการ (เรือนจำชั่วคราวคลองด่าน) และ 4) เรือนจำ

กลางระยอง (เรือนจำชั่วคราวเขาไม้แก้ว) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะอาชีพ และสร้างผู้พ้นโทษให้เป็นผู้ประกอบการรายใหม่เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 กรมราชทัณฑ์ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ผ่านทางออนไลน์ให้มีความหลากหลายและครอบคลุมทุกภารกิจของศูนย์ฯ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกได้ทราบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ

1.2 รัฐบาลควรมีการแก้ไขกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษ โดยเปลี่ยนเป็นการออกใบรับรองความประพฤติจากเรือนจำหรือสถานประกอบการที่ผู้พ้นโทษเคยไปฝึกอาชีพด้วย เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถเป็นเจ้าของกิจการหรือมีโอกาสได้รับการจ้างงานมากขึ้น

1.3 กรมราชทัณฑ์ควรเปิดโอกาสให้ตัวแทนจากสถานประกอบการเข้าไปมีส่วนร่วมในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง หรือมีส่วนในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าไปฝึกอาชีพในสถานประกอบการ เพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับการจ้างงานของผู้พ้นโทษ

1.4 กรมราชทัณฑ์ควรเพิ่มบุคลากรในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ยังไม่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือผู้ต้องขัง เหมาะสมกับภารกิจของศูนย์ฯ

1.5 รัฐบาลควรเผยแพร่เรื่องราวของผู้พ้นโทษที่กลับตัวเป็นคนดีผ่านสื่อโทรทัศน์หรือสื่อออนไลน์เป็นประจำ เนื่องจากที่ผ่านมาสถานีโทรทัศน์มีแต่การรายงานข่าวการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ ทำให้ผู้พ้นโทษถูกมองในด้านลบ จึงควรนำเสนอข้อมูลอีกด้านให้สังคมได้รับทราบว่า มีผู้พ้นโทษจำนวนไม่น้อยที่สามารถกลับตัวได้ เพื่อให้สังคมเปลี่ยนทัศนคติไปในทางบวก และให้โอกาสผู้พ้นโทษในการเริ่มต้นใหม่

1.6 กรมราชทัณฑ์ควรนำระบบออนไลน์เข้ามาใช้ในการติดตามผู้พ้นโทษ โดยให้ผู้พ้นโทษรายงานสถานะปัจจุบันในด้านการมีงานทำ ด้านที่อยู่อาศัย และความต้องการความช่วยเหลือ ในกรณีที่ผู้พ้นโทษมีข้อจำกัดในการใช้ระบบออนไลน์ ให้ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนชุมชนที่ผู้พ้นโทษอาศัยอยู่เป็นผู้ดำเนินการแทน เพื่อหลีกเลี่ยงความกลัวหรือความไม่สบายใจของผู้พ้นโทษในการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ และความสะดวกรวดเร็วในการได้รับหรือส่งต่อข้อมูลเพื่อนำไปสู่ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในประเภทเรือนจำที่ยังไม่ได้มีการศึกษาในครั้งนี้อย่างไร เช่น เรือนจำจังหวัดเรือนจำอำเภอ หรือทัณฑสถานวัยหนุ่ม เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้นว่าเรือนจำแต่ละประเภทมีสภาพปัญหาในการดำเนินการแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร อันจะนำไปสู่ข้อเสนอในการปรับปรุงการดำเนินการที่เหมาะสมกับเรือนจำแต่ละประเภท

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในกรณีศึกษาของผู้พ้นโทษที่ได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์แล้ว ไม่ประสบความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมว่าเกิดจากปัจจัยใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” จากผู้ใช้งานอีกทางหนึ่ง

สรุป

ศูนย์แคร์หรือศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ เป็นหน่วยงานที่กรมราชทัณฑ์จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการดูแลผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องทั้งในช่วงก่อนปล่อยตัวด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำ และในวันปล่อยตัวที่ให้ความช่วยเหลือในด้านค่าพาหนะและการจัดหาที่อยู่อาศัย รวมถึงการดูแลภายหลังปล่อยตัว โดยการติดตามเพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ ขณะที่ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน มีสาเหตุมาจากการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง การขาดแคลนอัตรากำลัง และการที่ผู้ต้องขังให้ข้อมูลการติดต่อไม่ตรงกับความเป็นจริง ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยงานมีสาเหตุมาจากทัศนคติของคนในสังคมที่ไม่ยอมรับในตัวผู้พ้นโทษ สถานประกอบการให้ข้อมูลตำแหน่งงานว่างที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และมีกฎหมายที่จำกัดสิทธิของผู้พ้นโทษในการประกอบอาชีพ รวมถึงการที่ผู้พ้นโทษไม่แจ้งข้อมูลเมื่อมีการย้ายที่พักอาศัย ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามได้ ขณะที่แนวทางการพัฒนาการดำเนินการภายในหน่วยงาน ควรเริ่มจากการเพิ่มอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับภารกิจ และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์แคร์ให้ครอบคลุม ส่วนแนวทางการพัฒนาการดำเนินการภายนอกหน่วยงาน ควรดำเนินการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้สังคมปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อผู้พ้นโทษไปในทางบวก และปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการและสามารถเข้าทำงานในหน่วยงานราชการได้ รวมถึงจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับเฉพาะผู้พ้นโทษ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำ และนำระบบออนไลน์เข้ามาใช้ในการติดตามผู้พ้นโทษเพื่อความสะดวกรวดเร็ว และลดการเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้พ้นโทษ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงยุติธรรม. (2559). **ยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ระยะ 20 ปี (ปี 2560-2579)**. ค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2564, จาก https://www.moj.go.th/attachments/20170316152008_65470.pdf
- กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์. (2563). **สถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง**. ค้นเมื่อ 1 กันยายน 2564, จาก <http://www.correct.go.th/recstats/>
- จันทร์านี สงวนนาม. (2545). **ทฤษฎีแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: บั๊ค พอยท์.
- ทัศนีย์ อมาตกุล. (2548). **ทัศนะต่อการฝึกวิชาชีพและสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกวิชาชีพ** ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นรภัทร พิพัฒน์นันทยา. (2561). การดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการดำเนินงานทำของทัณฑสถาน
วัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิตากร อุบลวรรณ. (2557). การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2555). ทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ: เว็ลด์เทรต.
- พยนต์ สิ้นธนาวา. (2555). การศึกษาเรื่องการสืบเสาะและพินิจเชิงเปรียบเทียบ. เอกสารประกอบผลงาน
กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.
- มนตรา งามวาจา. (2555). แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อย. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยศพนธ์ สุธรรม. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชน และ
เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- ศุภกานดา สุขศรีวงษ์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและ
เยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการดำเนินงานทำ. (2565). รายงานสถิติ. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก
<http://www.correct.go.th/care/care/>
- สมนึก พงษ์เพชร และปราณี ทองคำ. (2550). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ
จังหวัดนราธิวาส. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 13 (1), 119-133.
- สาธิต บุษยากุล. (2555). สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษ
กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุวรรณ ใจคลองแคล้ว. (2546). สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษธนบุรี. ภาคนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อายุตม์ สินธพพันธ์. (2545). ตัวแบบเรือนจำที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Irwin, J. (1987). *The felon*. Los Angeles: University of California Press.